

رازداری پزشکی

دکتر محمد رضا فارسی نژاد
متخصص پزشکی قانونی

* معمولاً در جریان تشخیص و درمان بیماری‌ها، اطلاعات زیادی از زندگی خصوصی بیماران در اختیار پزشکان معالج قرار می‌گیرد.

بسیاری از این اطلاعات به قدری خصوصی هستند که حتی نزدیک‌ترین افراد به بیماران هم علی‌رغم آنکه سالیان طولانی با ایشان زندگی کرده‌اند ممکن است از این موارد اطلاع نداشته باشند.

ولی پزشکان به دلیل شرایط حرفه‌ای به راحتی به این اطلاعات دسترسی می‌یابند.

* رازداری در پزشکی به این معناست که پزشک معالج تحت هیچ شرایطی راز بیمار را به شخص دیگری منتقل نکند و آنها را کاملاً محرمانه تلقی نماید. اسرار را از دسترس شرکت‌های بیمه، مقامات مافوق بیمار و اعضای خانواده وی دور نگه دارند.

* مواردی که باید به عنوان راز تلقی شود شامل همه اطلاعاتی است که خود بیمار تمایلی به افشای آنها ندارد هر چند که ممکن است این موارد بسیار ساده و معمولی به نظر برسد.

همچنین کلیه اطلاعاتی که ممکن است بیمار شخصاً آنها را به پزشک نگفته است ولی پزشک در جریان تشخیص و درمان بیماری متوجه شده و یا به طور مستقیم به دنبال حضور بر بالین بیمار و یا به طور غیر مستقیم در اثر تبادل اطلاعات در اتاق، راهرو یا آسانسور بیمارستان بصورت تصادفی متوجه شده آنها شده است همه جزو اسرار بیماران تلقی می شود و باید به عنوان راز، حفظ و نگهداری شوند.

شایع ترین عامل افشای راز بیماران توسط پزشکان آنست که آنها اهمیت موضوع را درک نکرده و به دلیل سهل انگاری و به طور ناخواسته موجب افشای راز بیمار می شوند. در واقع پزشکان بدون تعمد و قصد خاصی باعث می شوند که افراد غیر در جریان اطلاعات بیمار قرار بگیرند.

البته گاهی اوقات هم افشای راز بیماران به دلیل جالب بودن بعضی موضوعات بخصوص مثل وجود بیماری در یک فرد مشهور (مثل هنرپیشه سینما) است. برای بیان اهمیت موضوع، می توان رازداری را از دیدگاه های مختلف مورد بررسی قرار داد.

اهمیت رازداری از دیدگاه فقه

بر اساس تعالیم دین اسلام وقتی رازی با فرد مسلمان در میان گذاشته شود، آن فرد مسلمان لازم است نگهبان آن راز بوده و از این «امانت» پاسداری نماید و تحت هیچ شرایطی در حفظ و نگهداری این امانت خیانت نکند، به طوری که از نظر دین اسلام یکی از علائم و نشانه‌های ایمان در فرد مسلمان حفظ اسرار مردم محسوب می‌شود. در صورتی که افشای راز منجر به بروز صدماتی به بیمار شود، پزشک ضامن بوده و باید خسارت وارده را تا حد امکان جبران نماید.

* در اولین کنفرانس بین‌المللی که در مورد طب اسلامی در کویت در سال ۱۹۸۱ تشکیل شد تأکید شد که محرمانه نگهداشتن اسرار دیگران وظیفه شرعی است که پزشکان در معرض این مهم قرار دارند. چونکه مردم با تمایل اسرار و احساس خودشان را برای پزشکان فاش می‌کنند و از گذشته‌های دور پی برده‌اند که پزشک رازدار حرفه‌ای است و حرفه‌ی پزشکی از آغاز تاریخ با آن همراه بوده است.

اهمیت رازداری از دیدگاه قانونی

* تقریباً در تمام قوانین جاری کشورهای مختلف جهان پزشکان مکلف به رازداری و حفظ اسرار بیماران خود می‌باشند بر اساس ماده ۱۲۱ قانون مجازات، افشای راز جرم محسوب می‌شود. در قوانین ایران در ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی آمده است که:

«اطباء، جراحان، ماماها، داروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار محسوب می‌شوند، هرگاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یکسال حبس و یا به یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شوند».

اهمیت رازداری از دیدگاه اخلاقی

* یکی از مهمترین وظایف اخلاقی در حیطه پزشکی رعایت رازداری است.

علاوه بر آنکه رازداری به خودی خود یک عمل ارزشمند اخلاقی است ولی مهمتر از آن اینست که رعایت رازداری توسط پزشکان، احترام به اصل آزادی و استقلال انسانی (اتونومی) می‌باشد. محترم شمردن استقلال و حرمت انسانی افراد ایجاب می‌کند که خود بیمار حق کنترل و مدیریت اطلاعات شخصی خود را داشته باشد.

* رازداری به عنوان یک مسئولیت مقدس در سوگند نامه بقراط
شرح داده شده است در این سوگند نامه آمده است:

«آنچه که من طی درمان یا حتی خارج از درمان راجع به زندگی
فرد می بینم یا می شنوم، به هیچ وجه نباید انتشار یابد. من
صحبت کردن راجع به این مسائل را برای خود ننگ می دانم»

مواردی که مجاز به نقض رازداری هستیم

* رعایت اصل رازداری مطلق نیست و افشای راز در بعضی از موارد خاص مجاز می‌باشد.

* ۱- راضی بودن خود بیمار: اگر بیماری خودش از افشای رازش رضایت داشته باشد افشای آن دیگر اشکالی ندارد.

* ۲- منفعت بیمار: اگر در بعضی شرایط خاص منافع بیمار ایجاب نماید که راز وی آشکار شود، آشکار نمودن آن ممنوع نیست.

* ۳- احتمال جدی صدمه به دیگران: در مواردی که احتمال جدی خطر صدمه وجود داشته باشد افشای اطلاعات جهت حفظ بیمار یا دیگران از این خطر مجاز می‌باشد.

برای مثال در مواردی که از کودکان سوء استفاده جنسی شود و یا تهدیدات جدی درون خانواده‌ها وجود داشته باشد پزشک باید موارد فوق را علیرغم رضایت بیمار گزارش دهد.

* البته باید توجه داشت که در این مواقع خطر باید کاملاً جدی و واقعی باشد و احتمال آن متحمل و قریب الوقوع باشد. برای مثال وقتی بیماری آشکارا بیان می کند که تمایل به آسیب رسانی جدی به دیگران را دارد و احتمال انجام این آسیب بیشتر از انجام ندادن آن است پزشک باید این مسئله را اطلاع بدهد.

* از سوی دیگر باید توجه داشت که راه دیگری جز نقض رازداری برای جلوگیری از صدمه به افراد وجود نداشته باشد و صدمات ناشی از نقض رازداری تا حد امکان کم و قابل قبول باشد. پزشک بنا به قوه تشخیص و قضاوت خود میتواند عمل نماید.

* ۴- الزامات قانونی در مواردی مثل انتشار گزارش موارد یک بیماری خاص

باید بدون ذکر نام بیمار یا مشخصات او اصل رازداری رعایت نشود و بیماری گزارش شود تا از گسترش بیماری جلوگیری شود و چون مصالح عمومی در این موارد برحق فرد ارجحیت دارد. اینکه قانون در چه مواردی پزشکان را ملزم به افشای راز بیماران می‌نماید برحسب زمان و مکان و در کشورهای مختلف بسیار متفاوت است.

در بعضی جوامع گزارش مواردی مثل تولد- بیماری‌های مسری، سقط، بیماری‌های شغلی و اعتیاد الزامی است و پزشکان آن کشورها باید الزامات قانونی کشور مطبوع را رعایت کنند.

برای مثال در کشور انگلستان پزشک در صورتی که متوجه شود مسئله خیانت و تصمیم سوء قصد به جان ملکه و خاندان سلطنتی وجود دارد و یا در مورد پیشگیری از تروریسم ملزم به افشای راز بیماران است.

* **۵- دستور دادگاه:** گاهی اوقات پزشک در مقام یک شاهد به دادگاه احضار می‌شود و درباره موضوعی که مورد نظر دادگاه است از وی **به عنوان مطلع** سوال می‌شود.

در این شرایط پزشک بر طبق قانون موظف است در جایگاه شهود حاضر شده و ادای شهادت نماید هر چند که ارائه اطلاعات و افشای راز بیماران و بازگو نمودن آنها در شرایط معمول مشمول مجازات افشای سر حرفه‌ای است ولی چون فرض بر این است که قاضی و دادگاه هم امین این اطلاعات بوده و بدون جهت آن را افشا نخواهند کرد و این افشا با نظر حاکم شرع و در جهت احقاق حقی است که در نهایت به نفع مصالح عمومی و جامعه است.

در نهایت وقتی که پزشک به این نتیجه رسید که افشای راز نماید
دو سوال پیش می‌آید.

الف- راز را به چه کسی بگوید؟

ب- چقدر از اطلاعات باید فاش شود؟

* به طور معمول، افشای راز فقط باید شامل اطلاعاتی باشد که برای جلوگیری از صدمه مورد انتظار ضروری است و فقط باید به کسانی که برای جلوگیری کردن از این صدمات به آن احتیاج دارند گفته شود و طوری باید عمل شود که حداقل صدمه و رنجش برای بیمار حاصل گردد.

* توصیه می‌شود در صورتی که فرد تحت تعقیب نباشد قبل از افشای راز، مسئله با خود بیمار در میان گذاشته شود و سعی شود که حمایت و همکاری وی جلب گردد و در غیر اینصورت حداقل این مسئله که قرار است راز وی آشکار شود به اطلاع خود بیمار برسد.